JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Turunen, Johanna; Koistinen, Aino-Kaisa; Lähdesmäki, Tuuli; Mäkinen, Katja

Title: Euroopan komission ja kansalaisten näkemyksiä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Kirjoittajat & Patina, 2019

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Turunen, J., Koistinen, A.-K., Lähdesmäki, T., & Mäkinen, K. (2019). Euroopan komission ja kansalaisten näkemyksiä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä. Hybris, 2019(3). https://hybrislehti.net/eurooppa

EUROOPPA 3/2019 (/EUROOPPA-32019-1)
VALVONTA JA KONTROLLI 2/2019 (/VALVONTA-JA-KONTROLLI-22019-1)
OSALLISUUS 1/2019 (/OSALLISUUS-12019-1)
SUKUPUOLI 3/2018 (/SUKUPUOLI-32018-1)
TULEVAISUUS 2/2018 (/TULEVAISUUS-22018)
LIIKE 1/2018 (/LIIKE-12018)
PERHE JA VERKOSTOT 3/2017 (/NEW-COVER-PAGE)
ERIARVOISUUS 2/2017 (/NEW-COVER-PAGE-1)
ALKOHOLI 1/2017 (/ALKOHOLI-12017)
SUOMI 3/2016 (/NEW-COVER-PAGE-4)
ENNAKKOLUULO 2/2016 (/NEW-COVER-PAGE-5)
KRIISI 1/2016 (/NEW-COVER-PAGE-73)
KAUPUNKI & MAASEUTU 3/2015 (/KAUPUNKI-MAASEUTU-32015)
IHANNE 2/2015 (/IHANNE-22015-1)
NOSTALGIA 1/2015 (/NOSTALGIA-12015-1)
ITÄ JA LÄNSI 3/2014 (/NEW-COVER-PAGE-2)
NAUTINTO 2/2014 (/NAUTINTO-22014)
PYHÄ 1/2014 (/PYH-12014-1)
TYÖ 3/2013 (/NEW-COVER-PAGE-3)
TULEVAISUUS – UHKA VAI MAHDOLLISUUS 2/2013 (/TULEVAISUUS)
TALOUS JA TAVIKSET 1/2013 (/TALOUS-JA-TAVIKSET-12013)
RIKOS 3/2012 (/RIKOS-32012)
TIEDE <3 VIIHDE 2/2012 (/TIEDE-3-VIIHDE-2/2012)
VALINTA JA VASTUU 1/2012 (/VALINTA-JA-VASTUU-12012-1)
MENETYS 3/2011 (/MENETYS-32011)
SUKUPOLVI 2/2011 (/SUKUPOLVI-22011)
VALTA JA VASTAVIRTA 1/2011 (/VALTA-JA-VASTAVIRTA-12011)
TAANTUMA JA TAANTUMUS 2/2010 (/TAANTUMA-JA-TAANTUMUS-22010-1)
POP: TIETEEN MERKITYS ELÄMÄLLE 1/2010 (/POP-TIETEEN-MERKITYS-ELMLLE-12010)
MINUN UTOPIANI
AINO KATERMAA: MINUN UTOPIANI – ELÄMÄ ON ILOINEN ASIA! (/AINO-KATERMAA-MINUN-UTOPIANI-ELM-ON-ILOINEN-ASIA)
MINJA KOSKELA: EN NÄE IHONVÄRIÄ JA MUITA UTOPIOITA (/MINJA-KOSKELA-EN-NE-IHONVRI-JA-MUITA-UTOPIOITA)
TULEVAISUUDEN PÄÄTTÄJIEN UTOPIAT -ERIKOISSARJA (2019) (/JOHDANTO)
MAIJA SETÄLÄ: ONKO DEMOKRATIAN UUDISTAMINEN UTOPIAA – VAI DYSTOPIAN VÄLTTÄMISTÄ? (/MAIJA-SETL-ONKO-DEMOKRATIAN-UUDISTAMINEN-UTOPIAA-VAI-DYSTOPIAN-VLTTMIST)
KAISA HERNE: UTOPIA OIKEUDENMUKAISESTA YHTEISKUNNASTA (/KAISA-HERNE-UTOPIA-OIKEUDENMUKAISESTA-YHTEISKUNNASTA)
VIRPI HÄMEEN-ANTTILA: VIVAT ACADEMIA (/VIVAT-ACADEMIA-1)
PETTERI PIETIKÄINEN: DYSTOPIASTA UTOPIAAN? SUOMI 101 VUOTTA (/PETTERI-PIETIKINEN-DYSTOPIASTA-UTOPIAAN-SUOMI-101-VUOTTA)
MARKO NENONEN: ASENNE EIKÄ MALLI (/MARKO-NENONEN-ASENNE-EIK-MALLI)
TIINA RAEVAARA: SUURIN VIISAUS ASUU PUUNHALAAJISSA (/TIINA-RAEVAARA-SUURIN-VIISAUS-ASUU-PUUNHALAAJISSA)
SAARA SÄRMÄ: FEMINISMI VAPAUTTAA KAIKKI (/SAARA-SRM-FEMINISMI-VAPAUTTAA-KAIKKI)
HEIKKI PURSIAINEN: UTOPIAA VASTAAN (/HEIKKI-PURSIAINEN-UTOPIAA-VASTAAN)
JAAKKO HÄMEEN-ANTTILA: HYVINVOINTIUTOPIA (/JAAKKO-HMEENANTTILA-HYVINVOINTIUTOPIA)
ERKKI TUOMIOJA: MINUN UTOPIANI – SATEENKAARISUOMALAISUUS (/ERKKI-TUOMIOJA-MINUN-UTOPIANI-SATEENKAARISUOMALAISUUS)
TULEVAISUUDEN PÄÄTTÄJIEN UTOPIAT -ERIKOISSARJA (2015) (LI-ANDERSSON-SR-SRLT)
ANNI KYTÖMÄKI: TYHJÄ KATU (/ANNI-KYTMKI-TYHJ-KATU)
JARKKO TONTTI: SUKUPOLVIEN UNELMAT (/JARKKO-TONTTI-SUKUPOLVIEN-UNELMAT)
SYKSY RÄSÄNEN: UNELMIA ITSEMURHAN PARTAALLA (/SYKSY-RSNEN-UNELMIA-ITSEMURHAN-PARTAALLA)
MARJA-SISKO AALTO: TILAA ERILAISILLE (/MARJASISKO-AALTO-TILAA-ERILAISILLE)
OULA SILVENNOINEN: PERUUTUSPEILIT HUURUSSA (/OULA-SILVENNOINEN-PERUUTUSPEILIT-HUURUSSA)
MATTI APUNEN: BÄÄ, SANOO LAMMAS (/MATTI-APUNEN-B-SANOO-LAMMAS)
ANNA KONTULA: PUUTTUVA KARTTALEHTI (/ANNA-KONTULA-PUUTTUVA-KARTTALEHTI)
TUULA JUVONEN: UTOPIAT OVAT TOTEUTTAMISTA VARTEN (/TUULA-JUVONEN-UTOPIAT-OVAT-TOTEUTTAMISTA-VARTEN)
AKI OLLIKAINEN: UTOPIA PASKADUUNISTA (/AKI-OLLIKAINEN-UTOPIA-PASKADUUNISTA)

ANNA KORTELAINEN: YKSIN JA YHDESSÄ (/ANNA-KORTELAINEN-YKSIN-JA-YHDESS)
MARKKU SOIKKELI: UTOPIA ON MAJATALO (/MARKKU-SOIKKELI-UTOPIA-ON-MAJATALO)
JUHANI SARSILA: MINUN UTOPIANI (/JUHANI-SARSILA-MINUN-UTOPIANI)
AJAN HENGESSÄ
DYSTOPIAT NYKYFIKTIOSSA JA YHTEISKUNNALLISESSA KESKUSTELUSSA (/DYSTOPIAT-NYKYFIKTIOSSA-JA-YHTEISKUNNALLISESSA-KESKUSTELUSSA)
ASIAA TULEVAISUUDEN KUVITTELEMISESTA (/ASIAA-TULEVAISUUDEN-KUVITTELEMISESTA-1)
TAITEILIJAT TODELLISTA KANSAA ETSIMÄSSÄ (/TAITEILIJAT-TODELLISTA-KANSAA-ETSIMSS)
LUOKAN ÄÄNI JA HILJAISUUS -TEOKSEN JULKISTAMISTILAISUUS 10.11.2016 (/LUOKAN-NI-JA-HILJAISUUS-TEOKSEN-JULKISTAMISTILAISUUS-10112016)
SYNKKÄ JA HENKILÖKOHTAINEN ELÄVÄN KIRJALLISUUDEN FESTIVAALI 2016 (/SYNKK-JA-HENKILKOHTAINEN-ELVN-KIRJALLISUUDEN-FESTIVAALI-2016)
VOIKO SUOMALAISUUTTA MÄÄRITELLÄ? (/VOIKO-SUOMALAISUUTTA-MRITELL)
SUOMEN PUOLUEET -TEOKSEN JULKISTAMISTILAISUUS, HELSINKI 16.10.2015 (/SUOMEN-PUOLUEET-TEOKSEN-JULKISTAMISTILAISUUS-HELSINKI-16102015)
NÄYTTELYREPORTAASI: NYKYAIKAISEN RISTEILYKULTTUURIN MUODOSTUMISEN HISTORIAA FORUM MARINUMISSA (/NYTTELYREPORTAASI-NYKYAIKAISEN-RISTEILYKULTTUURIN-MUODOSTUMISEN-HISTORIAA-FORUM-MARINUMISSA)
TOM OF FINLAND – SALAISUUKSIN SINETÖITY (/TOM-OF-FINLAND-SALAISUUKSIN-SINETITY)
TYÖVÄENKIRJALLISUUTTA 2000-LUVUN HYVINVOINTIVALTIOSSA? (/TYVENKIRJALLISUUTTA-2000LUVUN-HYVINVOINTIVALTIOSSA)
ELÄVÄ KAUNOKIRJALLISUUS HAASTAA LÄNSIMAISEN RUUMIILLISUUDEN (/ELV-KAUNOKIRJALLISUUS-HAASTAA-LNSIMAISEN-RUUMIILLISUUDEN)
TUTKINNON TUHANNET MAHDOLLISUUDET (/TUTKINNON-TUHANNET-MAHDOLLISUUDET)
TIUKKATUNNELMAINEN TIETOKIRJARAATI POHTI TIEDON POPULARISOINNIN PROBLEMATIIKKAA (/TIUKKATUNNELMAINEN-TIETOKIRJARAATI-POHTI-TIEDON-POPULARISOINNIN-PROBLEMATIIKKAA)
PONGISTA PLEIKKAAN – SÄHKÖISEN PELAAMISEN HISTORIAA TEKNIIKAN MUSEOSSA (/PONGISTA-PLEIKKAAN-SHKISEN-PELAAMISEN-HISTORIAA-TEKNIIKAN-MUSEOSSA)
ARKISTA ESINEISTÖÄ JA KANSALAISAKTIVISMIN REKVISIITTAA (/ARKISTA-ESINEIST-JA-KANSALAISAKTIVISMIN-REKVISIITTAA)
MUSEOARVIO: MUUMIOT – MATKA KUOLEMAN VALTAKUNTAAN (/MUSEOARVIO-MUUMIOT-MATKA-KUOLEMAN-VALTAKUNTAAN)
ESOTEERINEN VIIKONLOPPU (/ESOTEERINEN-VIIKONLOPPU)
AIKAMATKA KYLMÄN SODAN HELSINKIIN (/AIKAMATKA-KYLMN-SODAN-HELSINKIIN)
TIEDELEHTI HYBRIS
MIKÄ HYBRIS ON? (/MIKAONHYBRIS)
LEHDEN TOIMITUS (/LEHDEN-TOIMITUS)
KIRJOITA HYBRIKSEEN
MITÄ JULKAISEMME? (/MIT-JULKAISEMME)
KIRJOITUSKUTSU (/KIRJOITUSKUTSU)
KIRJOITUSOHJEET (/KIRJOITUSOHJEET)

Eurooppa 3/2019

SISÄLLYSLUETTELO (/01-PKIRJOITUS)

PÄÄKIRJOITUS: EUROOPPA (/02-PKIRJOITUS)

VUODEN 1867 GENEVEN KONGRESSIN VISIOITA EUROOPAN YHDYSVALLOISTA (/03-WEN)

SUOMALAISEN TALOUSELÄMÄN SUHTAUTUMINEN NATSI-SAKSAN UUDEN EUROOPAN SUUNNITELMIIN (/NEW-PAGE-37)

BRITANNIAN KONSERVATIIVIEN NÄKEMYKSIÄ EY:N

Euroopan komission ja kansalaisten näkemyksiä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä

JOHANNA TURUNEN, AINO-KAISA KOISTINEN, TUULI LÄHDESMÄKI, KATJA MÄKINEN

JÄSENYYDESTÄ 1980-LUVULLA (/NEW-PAGE-1)

EUROOPAN KOMISSION JA KANSALAISTEN NÄKEMYKSIÄ EUROOPPALAISESTA KULTTUURIPERINNÖSTÄ (/EUROOPPA)

KIRJA-ARVIO: NUOREN SUOMEN KUOHUVAT ALKUVAIHEET EUROOPPALAISESSA KONTEKSTISSA (/KIRJAARVIO-NUORI)

KIRJA-ARVIO: MYYTTISET NAISSOTURIT (/KIRJAARVIO-SODAN)

NUMERON 3/2019 KIRJOITTAJAT (/NUMERON-32019-KIRJOITTAJAT)

JOHDANTO

> *[--] sopimuksella pyritään Euroopan kansojen yhä läheisempään liittoon ja annetaan unionin tehtäväksi muun muassa myötävaikuttaa siihen, että jäsenvaltioiden kulttuurit kehittyvät kukoistaviksi pitäen arvossa niiden kansallista ja alueellista monimuotoisuutta ja korostaen samalla niiden yhteistä kulttuuriperintöä.* [1]

Vuoden 2018 lopulla Suomi liittyi mukaan Euroopan komission koordinoimaan toimeen nimeltä Euroopan kulttuuriperintötunnus. Kuten ylläolevasta tunnuksen perustamispäätöksestä käy ilmi, sen tavoitteena on kansallisten kulttuuriperintöjen ohella tukea yhteistä eurooppalaista kulttuuriperintöä. Tunnuksia on myönnetty tähän mennessä 38 kohteelle eri puolilla Eurooppaa. Koska Suomi on vasta äskettäin liittynyt mukaan, ei Suomessa ole vielä yhtään tunnuksen saanutta kohdetta. Suomi tulee kuitenkin osallistumaan Euroopan kulttuuriperintötunnuksen seuraavaan hakukierrokseen vuonna 2021 ja tähän liittyvä valmistelu on jo käynnissä Museovirastossa ja Opetus- ja kulttuuriministeriössä. Keskustelu eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä on siis Suomessa hyvin ajankohtainen aihe.

Artikkelimme koostuu kolmesta osiosta. Ensin avaamme lyhyesti Euroopan Unionin kulttuuriperintöpolitiikkaa, jonka jälkeen vertailemme eurooppalaisten käsityksiä kulttuuriperinnöstä kolmen kyselytutkimuksen perusteella keskittyen erityisesti suomalaisten näkemyksien ominaispiirteisiin. Tässä vertailussa aineistonamme on Ranskan kulttuuriministeriön tilaama viisi maata kattava tutkimus vuodelta 2007, vuonna 2018 julkaistu kulttuuriperintöä ja osallistumista kartoittava Eurobarometri-kyselytutkimus, sekä Museoviraston kulttuuriperintöbarometri vuodelta 2018. Tämän jälkeen analysoimme, mitä eurooppalainen kulttuuriperintö tarkoittaa suomalaisille ja mille Suomessa oleville kohteille suomalaiset haluaisivat antaa Euroopan kulttuuriperintötunnuksen. Tämän analyysin aineistona toimivat haastattelut, joita kokosimme Tutkijoiden yönä 27.9.2019 Jyväskylän kaupunginkirjaston aulassa liikkuneilta ihmisiltä. Artikkelin lopuksi kokoamme lyhyesti yhteen keskeiset johtopäätökset. Yhdistelemällä eri lähteistä peräisin olevia näkemyksiä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä pohdimme sille tyypillisiä piirteitä, sekä sitä miten suomalainen kulttuuriperintö näyttäytyy suhteessa eurooppalaisuuteen. Artikkelimme tarjoaa teoreettisia ja empiirisiä pohdintoja eurooppalaisen kulttuuriperinnön käsitteestä sekä tietoa, joka hyödyttää Euroopan kulttuuriperintötunnuksen käynnistämistä ja toimeenpanoa Suomessa.[2]

EUROOPAN KOMISSIO JA AJATUS YHTEISESTÄ KULTTUURIPERINNÖSTÄ

Yhtenäisen Euroopan ideasta ja eurooppalaisesta identiteetistä on puhuttu ja kirjoitettu vuosisatoja,[3] ja Euroopan unioni (EU) edeltäjineen on ollut keskeisesti mukana tässä keskustelussa. Viime vuosina Euroopan komissio on käynnistänyt useita kulttuuriperintöön kohdistuvia hankkeita, joilla pyritään tuottamaan ajatusta eurooppalaisesta identiteetistä ja vahvistamaan EU:iin ja Eurooppaan kuulumisen tunnetta. Kulttuuriperintö on kuitenkin haasteellinen politiikan väline, sillä sen perustana on tavalla tai toisella eronteko: kyse on joidenkin perinnöstä ja vastaavasti ei joidenkin toisten. Kulttuuriperinnöllä voidaan sekä vahvistaa yhteisöllisyyden ja yhteen kuulumisen myönteisiä tunteita, mutta myös tuottaa rajanvetoja, sulkea ulos ja nostaa esiin yksipuolisia ja syrjiviä menneisyyden tulkintoja.[4]

Euroopan komissio rakentaa ajatusta yhteisestä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä osana unionin integraatiopyrkimyksiä. Sen kulttuuriperintöhankkeiden tavoitteena on lisätä tietoisuutta Euroopan historiasta ja arvoista sekä niiden pohjalta rakentuvasta yhteisestä kulttuurialueesta. Vahvistamalla jaettua identiteettiä ja eurooppalaisten kuulumisen tunnetta Eurooppaan unioni pyrkii torjumaan legitimaatio- ja identiteettikriisejään sekä vastaamaan nyky-Euroopan muutoksiin ja sen aikaansaamiin haasteisiin.[5] Eurooppalaisen identiteetin pohjaksi tarjotaan unionin hankkeiden diskurssissa poliittisia arvoja, kuten demokratiaa, rauhaa, vapautta, ihmisoikeuksia ja solidaarisuutta, joiden vaalijaksi unioni perussopimuksensa mukaisesti ilmoittautuu. Unioni haluaa sekä vanhojen että uusien jäsenmaiden jakavan tämän eurooppalaiseksi määritellyn 'arvoperinnön'.

Eräs konkreettisista työkaluista näissä unionin pyrkimyksissä on komission vuonna 2011 lanseeraama Euroopan kulttuuriperintötunnus. Komissio jakaa tunnusta eurooppalaisille kulttuuriperintökohteille, joilla on komission kriteerien mukaan oltava "eurooppalaista merkitystä" ja "symbolista eurooppalaista arvoa".[6] Tunnuksen kriteerit eivät kuitenkaan suoraan määrittele, mitä eurooppalainen kulttuuriperintö niiden mukaan on. Eurooppalaisuus määrittyy tunnuksen kriteereissä abstraktiksi ylirajaisuudeksi, arvoiksi ja erilaisiin historiallisiin tapahtumiin, henkilöihin ja prosesseihin kiinnittyviksi ilmiöiksi.

Eurooppalaisuus on läpikotaisin monitulkintaista. Ei ole olemassa yksimielisyyttä siitä, mitä Eurooppa tai eurooppalaisuus ovat, missä Euroopan maantieteelliset rajat kulkevat, mitkä ovat Euroopan kulttuuriset ja yhteiskunnalliset erityispiirteet tai mikä on Euroopan suhde muihin alueisiin maailmassa. EU:n motto "moninaisuudessaan yhtenäinen" heijastaa tätä epämääräisyyttä, jota ei kuitenkaan yleensä eksplisiittisesti pohdita EU:n

virallisissa diskursseissa. EU:n kulttuuriperintöhankkeilla pyritään tuottamaan ajatusta yhteisen eurooppalaisen kulttuuriperinnön olemassaolosta ja tekemään sitä konkreettiseksi. EU:n asiakirjoissa samanaikaisesti sekä tunnustetaan kulttuuriperinnön moninaisuus että myönnetään ja nostetaan esiin ajatus sen yhtenäisyydestä. Esimerkiksi eurooppalaista kulttuuriperintötunnusta koskevassa päätöksessä kulttuuriperinnön sanotaan olevan ”yhteinen mutta monimuotoinen”.[7]

SUOMALAISTEN KÄSITYKSET KULTTUURIPERINNÖSTÄ EUROOPPALAISESSA KONTEKSTISSA

Eräs Euroopan unionin kulttuuriperintöpolitiikan haasteista kiteytyy sen keskiössä olevan käsitteen, kulttuuriperinnön, monimerkityksisyyteen ja monitulkintaisuuteen.[8] Eurooppalaisilla on erilaisia näkemyksiä siitä, mikä on kulttuuriperintöä, millaista asioita tulisi suojella ja vaalia kulttuuriperintönä ja millaisia asioita voidaan laskea eurooppalaiseksi kulttuuriperinnöksi. Näkemysten kirjoon vaikuttavat monet kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät, kuten Euroopan maiden erilaiset historialliset kontekstit, kulttuuriperinnön vaalimisen traditiot ja käytännöt ja arvot, joita liitetään kulttuuriperintöön tai yleisemmin kulttuuriin. Eurooppalaisten käsityksiä kulttuuriperinnöstä on tutkittu kuluneen vuosikymmenen aikana kahdessa vertailevassa survey-tutkimuksessa. Pohdimme seuraavaksi näiden tutkimusten sekä Museoviraston toteuttaman kulttuuriperintöbarometrin avulla, miten suomalaisten käsitykset kulttuuriperinnöstä eroavat muiden eurooppalaisten käsityksistä.

Ranskan kulttuuriministeriön vuonna 2007 tilaamassa viisi maata kattavassa tutkimuksessa haastateltiin yhteensä 5023 ihmistä Ranskassa, Italiassa, Saksassa, Unkarissa ja Suomessa. Tutkimus kohdistui vastaajien käsityksiin sekä omalle maalle että Euroopalle tyypillisestä kulttuuriperinnöstä. Haastatelluilla oli hyvin erilaisia ja jopa ristiriitaisia näkemyksiä eurooppalaisen kulttuuriperinnön olemassaolosta ja sisällöistä. Suomalaiset vastasivat useammin kuin muut haastatellut, että Euroopan unionin kansalaiset jakavat yhteistä kulttuuriperintöä: 50% suomalaisista haastatelluista oli tätä mieltä.[9] Toisaalta, vaikka 76% suomalaisista katsoi, että suomalainen kulttuuriperintö on tavalla tai toisella eurooppalaista, oli tämä prosentti alhaisin Suomessa ja Unkarissa (75%).[10]

Sisällöllisissä kysymyksissä tutkimuksen vastausvaihtoehdot ohjasivat haastateltuja hahmottamaan eurooppalaista – ja Euroopan unioniin kuuluville maille yhteistä – kulttuuriperintöä ennen kaikkea aineellisen ja rakennetun kulttuuriperinnön näkökulmasta. Suomalaisten mielestä tämä yhteinen kulttuuriperintö käsitti erityisesti kirkkoja ja muita uskonnollisia rakennuksia (78% suomalaisista vastaajista), museoita (72%) ja nykyajan rakennuksia (62%). Kirkot, uskonnolliset rakennukset ja museot olivat vastausten kärjessä myös

ranskalaisten, saksalaiset ja etenkin italialaisten vastaajien keskuudessa. Näissä maissa vastausten kärkikolmikkoon nousivat myös palatsit, linnat ja linnoitukset. Italialaisten vastauksissa ne toistuivat yhtä usein kuin kirkot ja uskonnolliset rakennukset.

Unkarilaisten vastaukset poikkesivat selkeästi muiden maiden vastauksista: niissä eurooppalainen kulttuuriperintö yhdistettiin ennen kaikkea asuinrakennuksiin, teollisuuteen ja nykyarkkitehtuuriin. Myös suomalaiset toivat vastauksissaan usein esiin teollisuuden: verrattuna muihin maihin suomalaiset katsoivat kaikkein useimmin eurooppalaisen kulttuuriperinnön käsittävän teollisuuteen liittyviä paikkoja (61 %).[11] Kun oli kyse maiden omasta kulttuuriperinnöstä, suomalaiset kokivat kaikkein vähiten oman kulttuuriperintönsä liittyvän historiallisiin monumentteihin, arkkitehtuuriin tai arkeologiaan – eli aineelliseen kulttuuriperintöön. Sen sijaan suomalaiset, kuten myös saksalaiset, kokivat, että heidän kulttuuriperinnössään on kyse ennen kaikkea aineettomista elämäntavoista, traditioista ja tarinoista.[12]

Euroopan komission vuonna 2017 tilaama eurobarometri on edellistä tutkimusta laajempi käsittäen 27 881 henkilöä kaikista unionin jäsenmaista. Eurobarometrissa ei suoraan tutkittu, mitä eri maiden vastaajat katsoivat kansalliseksi tai eurooppalaiseksi kulttuuriperinnöksi. Kysymys kulttuuriperintöön kohdistuvasta osallistumisesta kertoo kuitenkin, miten kulttuuriperintö ilmiönä hahmottuu eri maissa. Kyselyn tulokset ovat samansuuntaisia kuin edellä: kulttuuriperinnön kirjo on laaja ja eri maissa kulttuuriperintöön kohdistuvat näkemykset, odotukset ja tavat eroavat toisistaan.

Eurobarometrin suomalaiset vastaajat kertoivat kaikista maista eniten hallitsevansa jonkin perinteisen käsityötaidon (25% suomalaisista vastaajista). Elävän perinnön vaaliminen, kuten perinteinen tanssiminen, laulaminen, soittaminen tai ruuan laittaminen, oli toiseksi yleisintä suomalaisten vastaajien keskuudessa (21%) – heti ruotsalaisten jälkeen (24%). Kaikkein useimmin suomalaisten kulttuuriperintöosallistuminen kyselyn mukaan kuitenkin merkitsi museoissa, konserteissa tai festivaaleilla käymistä (36%), joka oli samalla yleisin vastaus kaikkien vastaajien keskuudessa (31%).[13] Eurobarometrin mukaan suomalaiset eivät nähneet kulttuuriperintöä mitenkään erityisen merkityksellisenä EU:n kannalta. Suomi on kuuden maan joukossa, jotka ovat arvioineet merkityksen kaikkein pienimmäksi. Suomen lisäksi joukkoon kuuluvat Viro, Tsekki, Puola, Unkari ja Latvia.[14] Lisäksi suomalaiset olivat niiden neljän maan joukossa, jotka suhtautuivat varautuneimmin siihen, että julkisia varoja käytetään Euroopan kulttuuriperintöön. Muut kolme maata ovat Iso-Britannia, Alankomaat ja Tanska.[15] Tästä huolimatta suomalaiset kokivat, että erilaisten paikallisten, alueellisten, kansallisten, yksityisten ja julkisten toimijoiden joukosta suurin vastuu Euroopan kulttuuriperinnön suojelussa on nimenomaan juuri EU:lla. Suomalaiset olivat tätä mieltä neljä prosenttiyksikköä enemmän kuin keskimäärin kaikki kyselyn vastaajat.[16]

Museoviraston kulttuuriperintöbarometri tuo samalla tavalla esiin, miten suomalaisten käsitys kulttuuriperinnöstä painottuu aineettomaan perintöön. Barometrissä haastateltiin 2066 ihmistä. Tulosten mukaan suomalaiset katsovat kulttuuriperinnön käsittävän etenkin tapoja, perinteitä ja kädentaitoja (64% suomalaisista vastaajista), ihmisten yhteisiä kokemuksia ja tarinoita (61%) ja kielen (58%).[17] Asioita, joita suomalaiset haluaisivat vaalittavan kulttuuriperintötyössä kaikkein eniten olivat luonnonympäristö (56%), tavat, perinteet ja kädentaidot (54%) ja kieli (48%).[18] Oman kulttuuriperinnön koki eurooppalaiseksi 54% haastatelluista.[19]

Barometrissa tutkittiin myös suomalaisten käsityksiä kulttuuriympäristöstä. Tällä käsitteellä pohjoismaiset, etenkin suomalaisten ja ruotsalaiset, kulttuuriperintöhallinnon viranomaiset ovat käsitelleet kulttuuri- ja luonnonperintöä yhdistäviä maisemallisia tai arkeologisia kokonaisuuksia.[20] Barometrin tulokset osoittavat suomalaisten hahmottavan kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön käsitteiden sisällöt joustavina. Vähintään viidesosa haastatelluista sijoitti kaikki kyselyssä annetut vastausvaihtoehdot yhtälailla molempiin käsitteisiin kuuluviksi.[21]

SUOMALAISTEN NÄKEMYKSIÄ EUROOPPALAISESTA KULTTUURIPERINNÖSTÄ JA EUROOPAN KULTTUURIPERINTÖTUNNUKSEN ANSAITSEVISTA KOHTEISTA SUOMESSA

Jyväskylän kaupunginkirjastossa toteuttamamme haastattelututkimus heijasteli edellä käsiteltyjen laajempien tutkimusten tuloksia. Haastattelimme tutkimukseemme 44 ihmistä, joista 30 oli naisia ja 14 miehiä. Heidän ikäjakaumansa ulottui lukiolaisista eläkeläisiin. Kysyimme, mitä haastateltavien mielestä eurooppalainen kulttuuriperintö on sekä mille kohteelle tai asialle Suomesta heidän mielestään voisi antaa Euroopan kulttuuriperintötunnuksen. Tutkijat tallensivat vastaukset muistiinpanoina. Laadullisen temaattisen analyysin avulla kokosimme ja luokittelimme aineistosta esiin nousevia teemoja sekä teemoja yhdistäviä kategorioita.

Eurooppalainen kulttuuriperintö

Eurooppalaista kulttuuriperintöä on vaikeaa määritellä. Useat tutkijat ovatkin argumentoineet tarkkoja määritelmiä vastaan.[22] Sama vaikeus ja näkökulmien moninaisuus heijastui myös haastatteluistamme. Muutama vastaajista nosti suoraan esiin vastaamisen vaikeuden ja eurooppalaisen kulttuuriperinnön hahmottomuuden. Yksi totesi eurooppalaisen kulttuuriperinnön olevan “monipuolinen ja vaikea määritellä”, kun taas toisen mukaan “ei tule kyllä yhtään mieleen ja samalla tulee kaikki”. Eräs vastaaja myös sanoi, ettei ollut koskaan miettinyt, mikä eurooppalaisia yhdistää, vaikka pitääkin itseään

vahvasti eurooppalaisena.

Sisällöllisesti vastauksissa nousi vahvasti esiin koulukirjoista tuttu historiankirjoituksen, korkeakulttuurin sekä länsimaisen sivistyksen kaanon. Useissa vastauksissa mainittiin esimerkiksi “vanha länsimainen kulttuuri”, “antiikin perintö”, “antiikin Kreikka ja Rooma” sekä filosofit, kuten Aristoteles ja Platon. Myös kuuluisat nähtävyydet Euroopassa, kuten Notre Dame ja Rooman (Forum Romanumin) rauniot, tulivat haastatelluille mieleen. Taide monissa muodoissaan, kuten kirjallisuutena, musiikkina, teatterina ja kuvataiteena, nostettiin usein esiin, ja toisinaan taiteen yhteydessä korostettiin sen historiallisuutta (“vanha taide”) tai suuria mestareita.

Yhteiskunnallisista ja poliittisista teemoista esimerkiksi tasa-arvo, yhtenäisyys, suvaitsevaisuus, demokratia ja kohtaamiset eri kulttuurien välillä nousivat useissa haastatteluissa esiin. EU:a ei mainittu haastatteluissa lainkaan, mutta kyseiset teemat noudattavat EU:n virallista arvodiskurssia. Haastateltavat eivät juurikaan pohtineet vastauksissaan Euroopan historian epäkohtia tai levottomuuksia – sota esiintyy aineistossa kerran, samoin ristiretket – joten EU:n menneisyysdiskurssissa usein toistuvat maailmansodat ja holokausti eivät nousseet esiin. Vaikean perinnön sijaan haastatteluissa toistui positiivinen, kritiikitön kuva Euroopasta.

Suomalaisia kohteita Euroopan kulttuuriperintötunnukselle

Siinä missä eurooppalainen kulttuuriperintö herätti haastatelluille mielikuvia historiasta, kulttuurista ja sivistyksestä, Suomen anti Euroopan kulttuuriperinnölle paikannettiin ennen kaikkea luontoon, erilaisiin kulttuuriympäristöihin, taiteeseen ja kansanperinteeseen. Vastauksista on erotettavissa kuusi temaattista kategoriaa: ‘luonto ja kulttuuriympäristöt’, ‘taide’, ‘kansanperinne’, ‘arkkitehtuuri’, ‘tasa-arvo ja yhdenvertaisuus’ sekä ‘pohjoisuus’, joskin kategoriat ovat monella tavoin toisiinsa lomittuvia ja rajoiltaan häilyviä. Lisäksi näiden teemojen rinnalla hahmottuu abstraktimpi ja osittain muita kategorioita läpileikkaava ‘ylirajaisuuden’ teema.

Kuva 1. *Kohteita ja asioita Suomesta, joita haastateltujen mielestä voitaisiin ehdottaa Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saajiksi. Ehdotukset on jäsennetty kuuteen kategoriaan ja niiden alla on mainittu esimerkkejä kategoriaan sisältyvistä ja niissä toistuvista ehdotuksista.*

Luonto ja kulttuuriympäristöt -kategoriaan paikantuvat haastatteluissa mainitut kansallismaisemat, järvet ja Koli, sekä aineettomat luontoon liittyvät arvot, kuten puhtaus, hiljaisuus ja jokamiehenoikeudet. Monet haastatelluista yhdistivät luonnon ja menneisyyden, jolloin luonto nähtiin osana jaettua suomalaista kulttuurihistoriaa. Luontokohteiden lisäksi haastatellut nostivat yhtä usein esiin taiteen eri muotoja. Erityisesti kirjallisuus sai useita mainintoja, mihin kenties vaikutti osaltaan haastattelujen toteuttamisympäristö. Taide-teemaisissa vastauksissa nostettiin esiin usein myös musiikki, kansainvälistä suosiota nauttivat kultakauden "kansallistaiteilijat" ja heidän perintöään vaalivat "taiteilijakodit". Reilu kuudes osa vastauksista voidaan paikantaa kansanperinteen-kategoriaan, joka sisältää monenlaisia perinteisiä ilmiöitä, tapoja ja taitoja kansanmusiikista kansallispukuihin, runonlaulannasta veneenveistoon, ja saunakulttuurista tervan polttoon.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus nousivat myös esille tärkeänä teemana, ja haastateltavat mainitsivat usein ekplisiittisesti sanan tasa-arvo. Se liittyi vastauksissa muun muassa naisten ja lasten asemaan, kuten lastensuojeluun, yhtenäiseen ja tasa-arvoiseen koulutukseen, mutta myös esimerkiksi kaikille avoin kirjastolaitos mainittiin tasa-arvoa edistävänä. Haastatellut toivat tasa-arvon teemojen kanssa yhtä usein esiin rakennetun kulttuuriperinnön kohteita. Tässä arkkitehtuuri-kategoriassa toistuvat maininnat linnoista, kirkoista ja Alvar Aallon suunnittelemista kohteista. Kohteista yksilöitiin esimerkiksi Suomenlinna ja Aallon suunnittelema Muuratsalossa sijaitseva koetalo.

Joissakin vastauksissa nostettiin esiin 'pohjoisuus' ja siihen kytkeytyvä Lapin luonto ja saamelaiskulttuuri. Saamelaiskulttuurin esiin nostamisen Euroopan kulttuuriperintötunnuksen ansaitsevana kohteena voidaan tulkita poliittisena tekona, jossa saamelaisuus merkityksellistetään koko Euroopan kannalta tärkeäksi perinnöksi. Toisaalta sen voisi myös tulkita typistävän saamelaisuuden osaksi 'suomalaisuutta' ja siten 'Suomen kohteena' kyseisessä EU:n toimessa. Tämä tulkinta ei kuitenkaan tunnu oikealta aineistomme kohdalla, koska haastatellut selvästikin kokivat saamelaiskulttuurin laajemmin osana Eurooppaa ja linkkinä Suomen ja muiden maiden välillä, sillä vastauksissa korostuu, miten saamelainen kulttuuri- ja kielihistoria ei rajaudu vain Suomen valtion alueelle.

Vastauksista hahmottuu myös seitsemäs, vähemmän yhtenäinen kategoria, jonka vastauksia yhdistää temaattisesti 'ylirajaisuus', johon saamelaiskulttuuria käsittelevät vastauksetkin sijoittuvat. Tähän kategoriaan sisältyy yhtäältä vain siihen paikantuvia ehdotuksia, kuten suomalaisen teollisuuden historia

eurooppalaisine vaikutteineen ja alullepanijoineen, mutta toisaalta se myös risteää muiden kategorioiden kanssa – ja on siis myös tässä mielessä ylirajainen. Esimerkiksi luontokohteiden kohdalla useat haastatelluista korostivat Kolia osana laajempaa eurooppalaista luonnonperintöä. Taiteen kohdalla taas nostettiin esiin esimerkiksi Suomen kalliomaalaukset historiallisena, Suomea ja suomalaisuutta edeltävänä taiteena, sekä suomalaisten suurten taiteilijoiden Euroopasta hakemat opit. Samoin esimerkiksi suomalaisten kapellimestarien tunnettuus Euroopassa mainittiin. Arkkitehtuurin kohdalla ylirajaisuus merkitsi esimerkiksi suomalaisten linnojen ja kirkkojen näkemistä osana laajempaan eurooppalaista rakennusperinnettä tai Suomenlinnan korostamista samanaikaisesti Ruotsiin, Venäjään ja Suomeen liittyvänä historiana ja kulttuuriperintönä. Ylirajaisuuden näkökulmasta käsin Suomessa sijaitsevat kulttuuriperintökohteet pystyttiin hahmottamaan ja määrittelemään suhteessa Eurooppaan ja siten osana eurooppalaista kulttuuri- ja luonnonperintöä.

PÄÄTELMÄT

EU on instituutiona lähes aina kulkemassa jonkinlaisesta kriisistä toiseen. Nyky-Euroopan poliittisessa kipuilussa kamppailu eurooppalaisista arvoista limittyy monin tavoin pakolaisuuden, maahanmuuton ja populismin kanssa. Monikulttuuriseen vuoropuheluun tähtäävä inklusiivinen kulttuuriperintö voisi auttaa muuntamaan Euroopan arvoja diskurssista toiminnaksi. Kansallisia erityispiirteitä korostava kulttuuriperintöpolitiikka voi puolestaan toimia juuri päinvastoin. Pehmeäksi politiikaksi usein mielletty kulttuuripolitiikka onkin nyky-Euroopassa vahvasti kietoutuneena niin sanottuihin kovempiin politiikanteon muotoihin.

Tässä artikkelissa olemme vertailleet erilaisia näkemyksiä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä sekä unionin virallisessa diskurssissa että ruohonjuuritasolla kansalaisten keskuudessa. Vaikka eri tasoilla on havaittavissa näkemyksissä huomattavia eroja, niiden välillä on myös runsaasti samankaltaisuuksia. Erityisesti niin sanottujen eurooppalaisten arvojen esiinnousu kaikissa tarkastelemissamme aineistoissa on merkittävä havainto. Jatkotutkimuksissa on nähdäksemme tärkeää pohtia, mikä on EU:n rooli näiden arvojen itsenimittämänään suojelijana ja mikä on arvojen ‘perinnöllistämisen’ poliittinen relevanssi EU:n ja Euroopan tulevaisuuden kannalta. Aineistomme osoittavat, miten kulttuuriperinnön käsitteessä, ja etenkin sen ‘eurooppalaisessa ulottuvuudessa’, on kyse erityisesti arvoista ja siten myös arvopolitiikasta.

Analyysimme toi esiin kontrastin Euroopan vanhan (ja usein materiaalisen) korkeakulttuurin ja suomalaisen usein nuorempana ja aineettomana näyttäytyvän kulttuuriperinnön välillä. Yhtäältä Euroopasta tulleilla taidesuuntauksilla ja arkkitehtuurisilla vaikutteilla perusteltiin haastatteluissamme Suomessa olevien kohteiden ja ilmiöiden ‘eurooppalaisuutta’. Toisaalta kädentaidot, kansanperinne, kulttuuriympäristöt

ja luonto mainittiin suomalaisena kulttuuriperintönä, jolla on Euroopan-laajuista merkitystä. Pohjoismaisella luontokäsityksellä voisi olla voimakas poliittinen merkitys ennen kaikkea avaamassa ilmastonmuutoskeskusteluja myös Euroopan unionin kulttuuriperintöpolitiikan kentällä.

Artikkeli liittyy Euroopan tutkimusneuvoston Horisontti-ohjelmasta rahoittamaan projektiin "Legitimation of European cultural heritage and the dynamics of identity politics in the EU, EUROHERIT" (ERC St.G N:o 636177).

LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

Lähteet

Eurobarometer 2017. Special Eurobarometer 466. Cultural Heritage. Euroopan komissio, Brysseli. https://kreatywna-europa.eu/wp-content/uploads/2018/11/EUROBAROMETER_ebs_466_en_final.pdf (https://kreatywna-europa.eu/wp-content/uploads/2018/11/EUROBAROMETER_ebs_466_en_final.pdf) (viitattu 18.12.2019).

Ipsos 2007. Enquête sur les Européens, les patrimoines de l'Europe et le patrimoine européen. Kulttuuri- ja viestintäministeriö, Pariisi.

Kulttuuriperintöbarometri 2017. Museovirasto ja ympäristöministeriö, CC BY 4.0, Helsinki. http://www.kulttuuriperintovuosi2018.fi/assets/files/Kulttuuriperintobarometri.pdf (http://www.kulttuuriperintovuosi2018.fi/assets/files/Kulttuuriperintobarometri.pdf) (viitattu 18.12.2019).

Tutkijoiden yönä 27.9.2019 Jyväskylän kaupunginkirjaston aulassa kerätty haastatteluaineisto.

Kirjallisuus

Delanty, Gerard 2017. *The European Heritage. A Critical Re-Interpretation*. Abingdon, New York: Routledge.

Euroopan komissio 2011. Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös n:o 1194/2011/EU Euroopan kulttuuriperintötunnusta koskevan Euroopan unionin toimen perustamisesta. *Euroopan unionin virallinen lehti* L 303, 1–9.

Kähkönen, Satu 2015. "Kulttuuriympäristöohjelmien kulttuuriympäristö." *TAHITI – Taidehistoria tieteenä* 4. http://tahiti.fi/04-2015/tieteelliset-artikkelit/kulttuuriymparistoohjelmien-kulttuuriymparisto/ (http://tahiti.fi/04-2015/tieteelliset-artikkelit/kulttuuriymparistoohjelmien-kulttuuriymparisto/)

(viitattu 18.12.2019).

Kähkönen, Satu & Lähdesmäki, Tuuli 2019. ”Broadening the Scope of Heritage: The Concept of Cultural Environment and Scalar Relations in Finnish Cultural Environment Policy.” Teoksessa *Politics of Scale. New Directions in Critical Heritage Studies*. Berghahn's Books, New York.

Lähdesmäki, Tuuli 2019. “Taide, paikka ja kuulumisen politiikka EU:n Eurooppa-projektissa.” Teoksessa *Kuulumisen reittejä taiteessa*. Turku: Eetos.

Lähdesmäki, Tuuli, Kaasik-Krogerus, Sigrid & Mäkinen, Katja 2019. “Genealogy of the Concept of Heritage in the European Commission's Policy Discourse.” *Contributions to the History of Concepts*, 14 (1).

Lähdesmäki, Tuuli & Mäkinen, Katja 2019. *The 'European Significance' of Heritage: Politics of Scale in EU Heritage Policy Discourse. Teoksessa Politics of Scale. New Directions in Critical Heritage Studies*. New York: Berghahn's Books.

Mikkeli, Heikki 1994. *Euroopan idea. Eurooppa-aatteen ja eurooppalaisuuden pitkä historia*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Niklasson, Elisabeth 2017. “The Janus-face of European heritage: Revisiting the rhetoric of Europe-making in EU cultural politics.” *Journal of Social Archaelogy*, 17 (2).

Turunen, Johanna 2019. “Geography of Coloniality – Re-Narrating European Integration. Teoksessa *Dissonant Heritages: Contestation of meanings and uses of memory in today´s Europe*. London: Palgrave Macmillan.

Turunen, Johanna, Lähdesmäki, Tuuli, Salminen, Ulla & Mäkinen, Virpi 2018. “Suomi ja eurooppalainen kulttuuriperintö: paneelikeskustelu.” *Kulttuurintutkimus*, 35 (3-4), 88-97.

Van Huis, Iris, Kaasik-Krogerus, Sigrid, Lähdesmäki, Tuuli & Ellena, Liliana 2019. “Introduction: European Heritage and Memory Regimes on the Move.” Teoksessa *Dissonant Heritages and Memories in Contemporary Europe*. New York: Palgrave Macmillan.

1. Euroopan komissio 2011, 1. ↩
2. Ks. myös Turunen, Lähdesmäki, Salminen & Mäkinen 2018. ↩
3. Ks. Mikkeli 1994. ↩
4. Ks. Niklasson 2017. ↩
5. Ks. Lähdesmäki 2019. ↩
6. Euroopan komissio 2011, 3–4; ks. myös Lähdesmäki & Mäkinen 2019; Turunen 2019. ↩
7. Euroopan komissio 2011, 4. ↩

7. Euroopan komissio 2011, 1. ↩
8. Lähdesmäki, Kaasik-Krogerus & Mäkinen 2019. ↩
9. Ipsos 2007, 8. ↩
10. Ipsos 2007, 9. ↩
11. Ipsos 2007, 10. ↩
12. Ipsos 2007, 7. ↩
13. Eurobarometer 2017, 11. ↩
14. Eurobarometer 2017, 24. ↩
15. Eurobarometer 2017, 72. ↩
16. Eurobarometer 2017, 76. ↩
17. Kulttuuriperintöbarometri 2017, 4. ↩
18. Kulttuuriperintöbarometri 2017, 40. ↩
19. Kulttuuriperintöbarometri 2017, 5. ↩
20. Kähkönen 2015; Kähkönen & Lähdesmäki 2019, 100–111. ↩
21. Kulttuuriperintöbarometri 2017, 18. ↩
22. Katso esim. Delanty 2017; van Huis, Kaasik-Krogerus, Lähdesmäki & Ellena 2019. ↩